

2. Erfrechtelijke overdracht van ondernemingen

Het netto-aandeel in een onderneming overgedragen door overlijden geniet een verlaagd tarief van 0 % aan successierechten voor zover aan de grond- en vormvoorwaarden van artikel 60bis van het Waals W.Succ. is voldaan.

Dit verlaagd tarief kan worden behouden indien gedurende een termijn van vijf jaar te rekenen vanaf de datum van overlijden aan bepaalde voorwaarden voor het behoud wordt voldaan (art. 60bis, § 3, 1e lid Waals W.Succ.):

- voortzetting van een activiteit;
- behoud van de werkgelegenheid ten belope van 75 %;
- bescherming van de continuïteit van de onderneming;
- verschaffen van een ondertekend attest aan de Waalse Regering waaruit blijkt dat de voorwaarden voor het behoud van het verminderd tarief werden vervuld;
- ingaan op elk verzoek hieromtrent vanwege de bevoegde personeelsleden van de Waalse Regering, binnen een termijn van één maand na de verzending van de aanvraag;
- de onroerende goederen overgedragen aan 0 % niet bestemmen tot bewoning.

De termijn met betrekking tot het respecteren van de voorwaarden voor het behoud (art. 60bis, § 3, eerste lid Waals W.Succ. – termijn van 5 jaar) die verstrijkt tussen

1 november 2020 en 31 januari 2021 inbegrepen, wordt verlengd met een duur van vier maanden.

3. Energiebesparende werken aan een vererfde woning

In geval van energiebesparende werkzaamheden aan een woning die door erfopvolging is verkregen, kan de rechthebbende een gedeeltelijke en geplafonneerde teruggave van successierechten bekomen onder de voorwaarden zoals bedoeld in artikel 135bis van het Waals W.Succ. De rechthebbende moet er met name zijn hoofdverblijfplaats gevestigd hebben binnen één jaar na de datum van het indienen van de aangifte van de nalatenschap.

De termijn waarbinnen de vestiging van de hoofdverblijfplaats in het kader van energiebesparende werkzaamheden aan de vererfde woning dient te gebeuren (art. 135bis, eerste lid, 2° Waals W.Succ. – termijn van 1 jaar) die verstrijkt tussen 1 november 2020 en 31 januari 2021 inbegrepen, wordt verlengd met een duur van vier maanden (art. 1 besluit nr. 69).

INWERKINGTREDING

De bepalingen opgenomen in het besluit van de Waalse Regering van 16 december 2020 zijn in werking getreden op 30 december 2020, datum van de publicatie van het besluit (zie artikel 8 van het besluit).

Jozef Decuyper

Erehypotheekbewaarder

Non bis in idem bij het overlijden van de tweede echtgenoot

Na het overlijden van de eerste echtgenoot kan onduidelijkheid ontstaan over de juridische eigendom van de goederen. Vader overlijdt, en laat na zijn echtgenote

en kinderen. De echtgenoten waren getrouwd onder gemeenschap van goederen, zonder toebedeling, en de helft ervan valt dus in de nalatenschap. Er is een

goede verstandhouding tussen allen, en de goederen worden niet verdeeld, maar moeder wordt in het bezit gelaten van de gemeenschappelijke goederen. Zij heeft er trouwens ook het vruchtgebruik over. Zij blijft de auto gebruiken, de meubels blijven in de gemeenschappelijke woning, de schilderijen blijven hangen, en de banktegoeden worden gewoon op naam van mama gezet. Dividenden en interesten komen er bij, op dezelfde rekening. Soms komt ook haar pensioen erbij en doet zij bepaalde afhalingen voor haar levensonderhoud. Er ontstaat dus een zekere vorm van vermenging.

Later overlijdt zij. Burgerrechtelijk stelt zich geen moeilijkheid, als de erfgenamen van vader en moeder dezelfde zijn. Voor zover de kinderen dan een vordering gehad zouden hebben op de nalatenschap van vader, gaat deze vordering teniet door schuldvermenging of *confusio*: zij worden immers schuldenaar van hun eigen vordering (art. 1300 OBW). Het heeft ook geen zin om dan nog de verdeling te vorderen van de (onverdeelde) huwelijksgemeenschap, vermits zij de vordering tegen zichzelf zouden moeten instellen.

Fiscaal is dat wel heel anders. Daar rijst de vraag of de goederen die op naam van moeder stonden wel allemaal aan haar toebehoorden. Vallen zij in haar nalatenschap? Zijn zij belastbaar met erfbelasting?

DE VOORTGEZETTE GEMEENSCHAP

Het probleem is verre van nieuw. Reeds voor het Burgerlijk Wetboek bestond in de Franse *coutumes* het systeem van de zogenaamde voortgezette gemeenschap. (1) Die was eerder als straf bedoeld voor het geval de overlevende ouder – en men

---

(1) Zie R. DEBLAUWE, "Over de voortzetting van de gemeenschap van goederen" in *Liber Amicorum Stefaan van Crombrugge*, Fiscoloog Books, 253.

dacht hier vooral aan de vader – zou nalaten een inventaris op te maken bij het overlijden van zijn echtgenote, als er ook minderjarige kinderen waren. Het gevolg was dat de onroerende goederen die hij daarna kocht geacht werden in onverdeeldheid te zijn tussen hem en de kinderen uit dat huwelijk. Dit kon aanleiding geven tot ingewikkelde toestanden als vader daarna hertrouwde, en nog meer als hij hertrouwde met een weduwe die ook geen inventaris gemaakt had. Je kon dan een soort gemeenschap hebben met 4 soorten eigenaars.

Het systeem werd dan ook opgeheven door artikel 1442 van het Burgerlijk Wetboek, dat bepaalt: "Het ontbreken van een boedelbeschrijving na de (...) dood van een der echtgenoten heeft niet ten gevolge dat de gemeenschap voortduurt", of in het Frans: "Le défaut d'inventaire après la mort [...] de l'un des époux ne donne pas lieu à la continuation de la communauté". Of men vooraf kan bedingen in het huwelijkscontract dat er een voortgezette gemeenschap zal zijn, in bepaalde omstandigheden, is betwist. (2)

Maar dit alles toont wel aan dat ook vroeger een zekere onduidelijkheid kon ontstaan over het eigendomsrecht van de goederen na het overlijden van de eerste echtgenoot, en hoe men daarmee toen omging.

EN NU?

Onder het huidige recht moet men teruggrijpen naar de algemene regels.

---

(2) DELVIN COURT, *Cours de droit civil*, tome VI, Brussel, 1825, 337. *Contra*: TROP LONG, *Le droit civil expliqué suivant l'ordre du code, Du contrat de mariage*, Brussel, 1850, nr. 304: "Un contrat de mariage peut stipuler que, faute d'inventaire, les héritiers du prémourant auront la faculté de continuer la communauté jusqu'au décès du dernier mourant ...", die zijn stelling echter niet motiveert.

De overschrijving van banktegoeden naar de langstlevende echtgenote kan bedoeld zijn als *schenking*. In dat geval wordt zij eigenaar, en worden de goederen bij haar overlijden terecht een tweede maal belast. Schenkingen worden echter niet vermoed (1) en bovendien rijst de vraag of een schenking van banktegoeden nu nog wel geldig kan gebeuren zonder notariële akte, een vraag waarop we hier niet verder ingaan.

Zij kan ook bedoeld zijn als een soort *be-waargeving of bruikleen*, waarbij de eigendom niet overgaat. In dat geval behouden de kinderen een zakelijk recht op de goederen in kwestie; ze blijven eigenaar van hun onverdeelde helft in blote eigendom.

De overschrijving kan verder ook bedoeld zijn als een *verbruikleen*, dus als een overdracht in eigendom, onder de verplichting om gelijkaardige goederen terug te geven. In dat geval ontstaat er alweer een persoonlijke vordering op hun moeder.

RECHTSPRAAK

Het Hof van beroep te Gent oordeelde hierover op 30 maart 2021 (2):

- dat het aan de erfgenamen was om het bewijs te leveren dat de gelden niet behoorden tot het patrimonium van de erflaatster op het ogenblik van haar overlijden;
- dat artikel 2279 Burgerlijk Wetboek niet van toepassing was op de roerende goederen, aangezien er geen deugdelijk en ondubbelzinnig bezit was in hoofde van de moeder;
- dat de kinderen de helft van het gemeenschappelijk vermogen in blote eigendom hadden verworven op het ogenblik van het overlijden van hun vader;
- dat de post-communautaire onverdeelde niet werd verdeeld, maar dat de langstlevende echtgenote in het bezit gebleven was van de roerende goederen, en dat “uit niets blijkt dat de geïntimeerden (d.i. de kinderen) op dat ogenblik afstand hebben gedaan van hun erfdeel ten voordele van de langstlevende” (3);
- dat de kinderen een zakenrechtelijke vordering behouden op de goederen die *individualiseerbaar* zijn, wat evenwel niet uitgesloten wordt door vermening met andere goederen van dezelfde soort.

(1) CHAMPIONNIÈRE en RIGAUD, *Traité des droits d'enregistrement ...*, Brussel, 1856, tome II, nr. 2211; MASSCHELEIN, *Schenking bij notariële akte*, Larcier, 2007, nr. 6, 6; PINTENS, DECLERCK e.a., *Familiaal Vermogensrecht*, 2010, nr. 1042; A.-S. BUYCK, *De schenking van roerende goederen bij notariële akte*, Masterproef RUG, 2009-2010, 11.

(2) Gent 30 maart 2021, 2019/AR/1072, op www.monkey.be, besproken door B. VERHEYÉ, “De niet-verdeelde gemeenschappelijke rekeningen in de aangifte van nalatenschap”, *T.Not.* 2021/10, 927 e.v.; N. GEELHAND DE MERXEM, “Het hof van beroep bevestigt: gemeenschappelijke banktegoeden: geen erfbelasting op 150 % van de tegoeden”, *TvRF* 2021, afl. 1, 23. Het vonnis hadden wij besproken in onze bijdrage: R. DEBLAUWE, “Over de voorzetting van de gemeenschap van goederen” in *Liber Amicorum Stefaan van Crombrugge*, Fiscoloog Books, 260.

(3) Het hof bevestigt dus ook dat vrijgevigheid niet vermoed wordt, cf. *supra*.

En het hof overweegt:

“De vermenging heeft enkel tot gevolg dat er bewijsproblemen ontstaan voor de revindicatie door de aanspraakgerechtigde (*in casu* de geïntimeerden). Zij kunnen niet meer de goederen *ut singuli* (of hun tegenwaarde, als toepassing van het principe van de zakelijke subrogatie) aantonen (zie ook V. SAGAERT, *Goederenrecht in Beginselen van Belgisch Privaatrecht*, V, Kluwer, nr. 87; bevestigd door artikel 3.12 NBW). Evenwel, in dit geval heeft de vordering van de geïntimeerden ten opzichte van hun moeder nog steeds een persoonlijk karakter. De omstandigheid dat de vordering van de geïntimeerden geen (of niet langer een) zakenrechtelijk karakter heeft, impliceert niet dat hun vordering niet (meer) bestaat of dat zij hun vordering hebben prijsgegeven. Hun vordering krijgt een louter persoonlijk karakter, als gevolg waarvan de vordering van de geïntimeerden als een passief in de nalatenschap kan worden aanvaard, indien aan de voorwaarden daartoe is voldaan.”

Dit arrest lijkt mij een correcte toepassing van de principes, en werd overgenomen door de Vlaamse belastingdienst in standpunt 21039 van 7 juni 2021. (1)

Als de rekeningen blijven bestaan op naam van de langstlevende echtgenoot en niet verdeeld worden over de andere erfgenamen, zal, bij het overlijden van de tweede echtgenoot, het geheel van die rekeningen opnieuw belast worden. Als de erfgenamen echter aantonen dat de tegoeden op deze rekeningen niet werden verdeeld, en het bewijs bezorgen samen met de aangifte, zijn er twee mogelijkheden, aldus het standpunt.

(1) Actief van de nalatenschap – Gemeenschappelijke rekeningen werden niet verdeeld na het overlijden van de eerste echtgenoot – Standpunt nr. 21039 dd. 07.06.2021 – Art. 2.7.3.2.1 VCF, op website Vlabel.

Als zij aantonen dat de financiële tegoeden die bij het eerste overlijden zijn aangegeven *nog individualiseerbaar* zijn, wordt de helft van de rekeningen die bestonden op datum van het eerste overlijden niet opnieuw belast. De erfgenamen beschikken in dat geval over een zakelijke vordering tot revindicatie.

De heffingsgrondslag is dan het tegoed van de rekening bij tweede overlijden min de helft van het tegoed van de rekening bij het eerste overlijden. Deze zakelijke vordering moet opgenomen worden in min onder rubriek ‘actief van de nalatenschap’.

Als de financiële tegoeden *niet meer individualiseerbaar* zijn bij het tweede overlijden, moet men weer een onderscheid maken. Voor overlijdens *vóór 1 september 2021* (vóór de inwerkingtreding van het nieuwe goederenrecht) beschikken zij over een *persoonlijke* vordering op de nalatenschap, die opgenomen wordt onder passief van de nalatenschap (art. 2.7.3.4.1 VCF). De erfgenamen moeten bewijzen dat de schuld nog niet betaald werd op datum van het tweede overlijden. Voor overlijdens *vanaf 1 september 2021* beschikken zij:

- over een zakenrechtelijke vordering tot restitutie van een gelijke hoeveelheid van financiële tegoeden, indien er nog voldoende aanwezig zijn (de tegoeden zijn nog *traceerbaar*); deze vordering wordt opgenomen in min onder rubriek ‘actief van de nalatenschap’ (art. 3.12 BW);
- over een persoonlijke vordering op de nalatenschap indien er niet voldoende financiële tegoeden aanwezig zijn (tegoeden zijn niet meer *traceerbaar*); deze roerende vordering wordt opgenomen onder het passief van de nalatenschap (art. 2.7.3.4.1 VCF). Dit passief wordt bij voorrang toegerekend op de waarde van de roerende goederen van de nalatenschap.

Het standpunt gaat verder in op de bewijsvoering.

PRAKTISCH

Praktisch gezien lijkt het mij nog altijd het beste om bij het eerste overlijden zoveel mogelijk duidelijkheid te scheppen. Dit kan uiteraard door een verdeling van de goederen. Het kan ook doordat de goederen op naam blijven van de overlevende echtgenoot en de kinderen, dus op een rekening vruchtgebruik/blote eigendom, waarbij de vruchten elk jaar worden overgeschreven op een eigen rekening op naam van de langstlevende ouder.

Het kan ook doordat er een overeenkomst wordt opgemaakt tussen de ouder en de kinderen waarin wordt bevestigd dat de goederen op naam van de ouder worden overgeschreven, maar dat de kinderen hun rechten erop behouden: een overeenkomst van *bruikleen* dus.

Het kan tenslotte ook doordat er een overeenkomst wordt opgemaakt tussen de ouder en de kinderen, waarin de goederen

in eigendom worden overgedragen aan de ouder, maar onder verplichting om gelijkaardige goederen terug te geven bij diens overlijden, of ook onder verplichting om een bepaalde som terug te geven, een overeenkomst van *verbruikleen*. (1)

Als dit alles echter niet gebeurd is, kan men zich beroepen op het arrest van Gent en op het standpunt van de Vlaamse belastingdienst om toch dubbele belasting te vermijden. De bewijslast zal in dat geval echter bij de belastingplichtige liggen want hij heeft de schijn tegen zich. Maar het is goed dat de fiscus de dubbele heffing toch probeert te vermijden: *non bis in idem* is niet voor niets een van de oudste beginselen van ons belastingrecht. (2)

Rik DEBLAUWE

Wetenschappelijk adviseur Tiberghien

(1) Een schematisch model hiervan vindt u in R. DEBLAUWE, "Over de voortzetting van de gemeenschap van goederen" in *Liber Amicorum Stefaan van Crombrugge*, Fiscoloog Books, 265.

(2) R. DEBLAUWE, *Inleiding tot de Vlaamse Registratiebelasting*, KnopsPublishing, 2017, 87 e.v., nr. 195: "*de contractu unu uno debet unica solvi gabella*", bij Bertachinus, overleden rond het jaar 1500.

Erfbelasting bij uitkeringen uit Liechtensteinse en Curaçaose stichtingen. Geeft de rechtspraak eindelijk houvast?

Tot nog toe was de rechtspraak over erfbelasting op uitkeringen door een buitenlandse stichting of trust bijzonder schaars. Recent heeft de rechtspraak zich tweemaal uitgesproken over de mogelijke heffing van erfbelasting op uitkeringen die een Liechtensteinse en een Curaçaose stichting deed. In beide gevallen speelde de wensbrief (*letter of wishes*) van de overledene een determinerende rol. Als de bepalingen van de wensbrief die uitgaat van de overledene niet gevolgd worden, kan er volgens het hof van beroep geen sprake zijn van

belastingheffing. In het omgekeerde geval was er volgens de rechtbank van eerste aanleg wel erfbelasting verschuldigd. Komt er hiermee een einde aan de rechtsonzekerheid omtrent uitkeringen?

FEITEN

Hof van beroep Gent, 22 december 2020 (2019/AR/1935)

Bij leven had grootvader vermogen overgedragen aan een Liechtensteinse